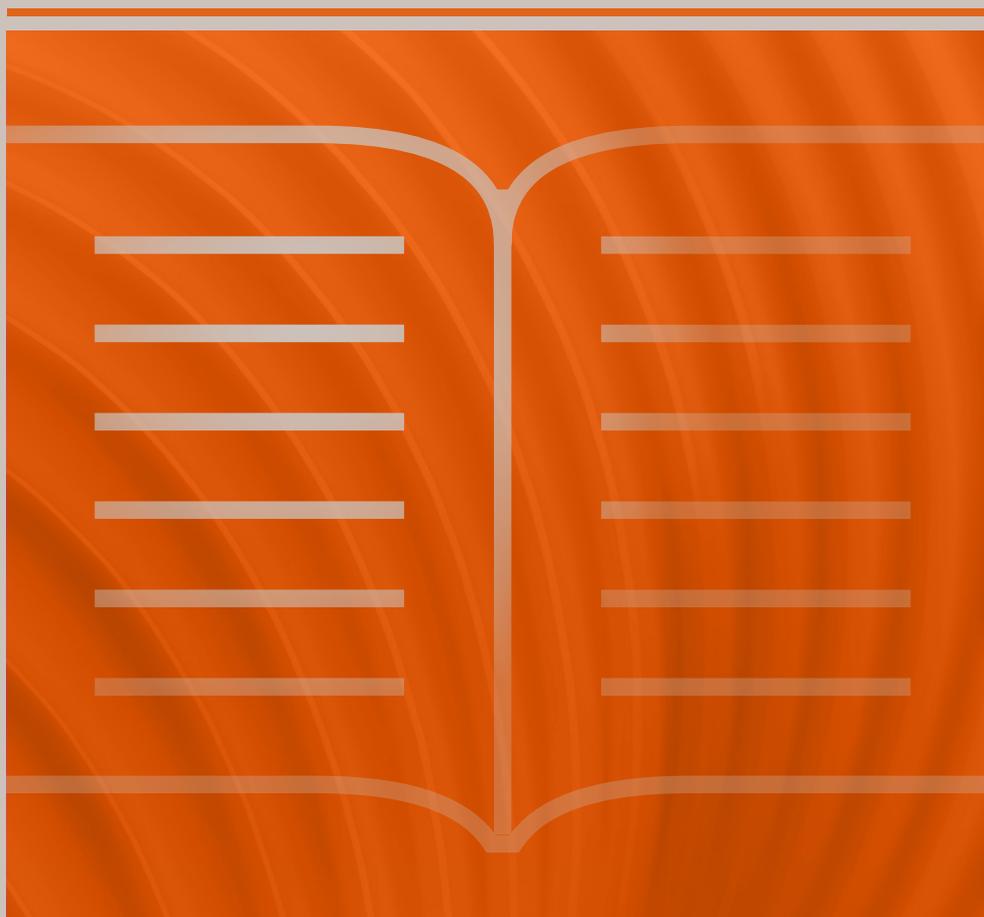

Helena Więckowska

Bibliotekarz, historyk, bibliolog

Helena Więckowska jako kierownik Katedry Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego (1953–1969)

Helena Więckowska została powołana na stanowisko kierownika Katedry Bibliotekoznawstwa UŁ po nagłej śmierci prof. J. Muszkowskiego, w lutym 1953 r. Zakończyła zaś swoje formalne związki z Katedrą, podobnie jak z Biblioteką Uniwersytecką, 30 października 1969 r., czyli w momencie przejścia na emeryturę.

Celem autorki niniejszego opracowania będzie zaprezentowanie dokonań, ale i porażek, profesor Heleny Więckowskiej na przestrzeni szesnastu lat kierowania przez nią Katedrą. W związku z tym przypomniana zostanie sytuacja pierwszej w Polsce placówki uniwersyteckiej kształcącej bibliotekarzy w początkach 1953 r., a jednocześnie ukazane będą związki profesor Więckowskiej z dydaktyką akademicką przed objęciem kierownictwa. Natomiast prezentacja szesnastoletniego okresu zarządzania Katedrą zostanie przedstawiona w ujęciu diachronicznym, poprzez omówienie wszystkich przedsięwzięć (i ich skutków) podejmowanych przez Helenę Więckowską w celu utrzymania ciągłości naukowej i dydaktycznej placówki. Uzupełnieniem obrazu powikłanych losów łódzkiego bibliotekoznawstwa w tamtej epoce będzie próba przedstawienia Heleny Więckowskiej jako nauczyciela akademickiego i ukazanie jej wpływu na kształtowanie programów studiów bibliotekoznawczych.

W styczniu 1953 r. istniejąca od prawie ośmiu lat Katedra, mimo kilkakrotnych zmian programów studiów, była jednostką naukową o pewnym stopniu organizacji (lokal, księgozbiór ćwiczebny) podejmującą badania naukowe, chociaż wskutek likwidacji Państwowego Instytutu Książki (dalej jako PIK) i odpływu jego pracowników do Warszawy, z problemami kadrowymi. Kończył się pierwszy semestr realizacji nowego, kolejnego już programu studiów bibliotekoznawczych. Zgodnie z *Wytycznymi* Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego były to studia magisterskie II stopnia,

* Doktor hab., prof. UŁ, kierownik Katedry Bibliotekoznawstwa i Informatyki UŁ, e-mail: jkonieczna@uni.lodz.pl

dwuletnie, chociaż w praktyce ograniczone do trzech semestrów¹. Ponadto prowadzona była specjalizacja bibliotekarska na III roku studiów I stopnia. Na studiach II stopnia zapisanych było 14 słuchaczy i to oni, wskutek śmierci swego promotora, znaleźli się w szczególnie trudnej sytuacji. Aby więc umożliwić im ukończenie studiów, a także nie dopuścić do likwidacji Katedry, Rektor powierzył jej kierownictwo dr Helenie Więckowskiej, wówczas (od 1948 r.) dyrektorze Biblioteki Uniwersyteckiej.

Helena Więckowska z dydaktyką akademicką z zakresu księgoznawstwa i bibliotekoznawstwa była związana już wcześniej. Od roku akademickiego 1949/50 prowadziła zajęcia na Uniwersytecie Warszawskim. W publikowanych wspomnieniach pośmiertnych można znaleźć informacje, iż były to zajęcia z bibliotekoznawstwa i rękopisoznawstwa. W Archiwum Katedry zachował się natomiast konspekt wykładu na kursie specjalizacji zawodowej na III roku studiów, na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego zatytułowany *Bibliotekarstwo*. Z treści programowych, jak zapisano w tytule, wyłączone zostały ogólne wiadomości z zakresu nauki o książce i bibliografii².

Gdy w październiku 1948 r. Helena Więckowska objęła stanowisko dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej, dość szybko została włączona do grona wykładowców łódzkiej Katedry. Na prośbę prof. Muszkowskiego podjęła w roku akademickim 1950/51 dwugodzinny wykład zatytułowany: *Nauka o rękopisach* i prowadziła go także w latach następnych. Zachowany plan tych wykładów potwierdza nie tylko jej rozległą znajomość zagadnień teoretycznych związanych z rękopisoznawstwem, ale także wiedzę szczegółową dotyczącą obecności zbiorów rękopiśmiennych w bibliotece. Natomiast we wrześniu 1952 r., po nagłej śmierci Adama Łysakowskiego, który w ramach prac zleconych miał prowadzić wykład monograficzny pt. *Wstęp do zagadnień bibliotekoznawstwa*, zajęcia te powierzono doktor Więckowskiej³. Dodatkowo, na specjalizacji bibliotekarskiej na III roku studiów, prowadziła również wykład pt. *Bibliotekarstwo*.

O docenianiu już wówczas rozległej wiedzy bibliologicznej i umiejętności dydaktycznych H. Więckowskiej może świadczyć fakt zaproszenia jej do prowadzenia wykładów i ćwiczeń z zakresu problematyki rękopisów

¹ H. Więckowska, *Pierwsza w Polsce Katedra Bibliotekoznawstwa*, „Przegląd Biblioteczny” 1969, z. 2–3, s. 113–134.

² We wspomnieniach pośmiertnych (J. Andrzejewski, *Prof. dr Helena Więckowska*, „Studia o Książce” 1986, s. 291–299; Z. Gaca-Dąbrowska, *Helena Więckowska 1897–1984*, „Roczniki Biblioteczne” 1986, z. 1, 2, s. 537–542) oraz w publikacji *Bibliotekarze polscy we wspomnieniach współczesnych* (3), Warszawa 1993, s. 63–71 są informacje, iż prowadziła na UW wykłady z bibliotekoznawstwa i rękopisoznawstwa, a także bibliotekoznawstwa wraz z podstawowymi informacjami o książce.

³ H. Więckowska, *Pierwsza w Polsce...*, s. 126.

nowożytnych na I Ogólnopolskim Kursie Rękopiśmiennym w Krakowie, zorganizowanym przez A. Birkenmajera w kwietniu i maju 1950 r.⁴

Śmierć profesora Muszkowskiego zmieniła diametralnie sytuację Katedry i Heleny Więckowskiej; przybyły jej nie tylko obowiązki administracyjne, ale także nowe obciążenia dydaktyczne. Według większości publikacji objęcie przez nią stanowiska kierownika nastąpiło 1 lutego, natomiast sama zainteresowana, w piśmie do Dziekana Wydziału Filologicznego, pisała, iż objęła kierownictwo 15 lutego⁵. W tym samym piśmie znajduje się także informacja o rozkładzie zajęć w II semestrze roku akademickiego 1952/53. Helena Więckowska kontynuując dotychczasowy wykład z *Rękopisoznawstwa* przejęła, po profesorze Muszkowskim, wykład i seminarium z *Nauki o książce*. Podejmując nowe obowiązki zmuszona była dotychczasowy wykład z *Bibliotekarstwa* (4 godziny tygodniowo) na III roku specjalizacji bibliotekarskiej przekazać kustosz mgr Marii Trzcinińskiej, kierownicze Działu Czytelnictwa w BUŁ, osobie, jak podkreślała w piśmie do Dziekana, spełniającej wszystkie stawiane wykładowcom wymagania⁶. W Katedrze nadal zatrudnione były dwie asystentki – mgr Anna Czekajewska i mgr Zdzisława Brzozowska, nie zmienił się też adres, Katedra w dalszym ciągu mieściła się na Uniwersyteckiej 3.

Niepewny natomiast był, jak wspomniano, los 14 studentów studiów magisterskich. Jednak pod kierunkiem Heleny Więckowskiej, podejmującej po raz pierwszy obowiązki promotora (i dzięki własnej pracy zainteresowanych), 13 osób w przewidzianym terminie ukończyło studia. Dobór tematów prac magisterskich był wyraźnym odbiciem dwóch nurtów własnych zainteresowań naukowych promotorki – historycznego i bibliologicznego, a jednocześnie spojrzeniem praktyka bibliotekarza, budującego swój warsztat na bazie wiedzy o książce. Wszystkie bowiem tematy dotyczyły zagadnień wchodzących w obręb szeroko pojętej historii książki i bibliotek, ze szczególnym uwzględnieniem XIX w. Po zakończeniu egzaminów, w marcu 1954 r., Helena Więckowska, nie bez satysfakcji, napisała do redakcji „Bibliotekarza”:

⁴ J. Andrzejewski, *Prof. dr Helena Więckowska jako rękopisoznawca*, [w:] *Helena Więckowska 1897–1984*, Łódź 1998, s. 72.

⁵ Pismo z dnia 20 lutego 1953 do Dziekanatu Wydziału Filologicznego UŁ, Rps. BUŁ 6614. Zespół Jan Muszkowski. Katedra Bibliotekoznawstwa UŁ 1952–1953.

⁶ Maria Trzcinińska była absolwentką historii na Uniwersytecie Warszawskim, ukończyła w 1948 r. kurs bibliotekarstwa naukowego w Państwowym Instytucie Książki i tego roku zdała egzamin dla kandydatów na stanowisko I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej. Zob. K. Pieńkowska, *Trzcinińska Maria*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*. supl. 2, Warszawa 2000, s. 165. Nie ma tam jednak wzmianki, iż M. Trzcinińska prowadziła wykłady na studiach Bibliotekoznawstwa.

Powołując się na dotychczasowy chlubny zwyczaj sygnalizowania na łamach „Bibliotekarza” osiągnięć w zakresie kształcenia bibliotekarzy pozwałam sobie załączyć notatkę o uzyskaniu stopni magisterskich z bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Łódzkim przez 13 absolwentów. Stanowi to 100% studentów zapisanych na kierunek bibliotekoznawczy Wydziału Filologicznego UŁ. Notatkę swą oparłam ściśle na poprzedniej notatce umieszczonej przez profesora Muszkowskiego w „Bibliotekarzu” z 1953 r. Mam nadzieję, że redakcja nie odmówi umieszczenia jej w najbliższym numerze [...]”⁷.

Niestety, miały to być wówczas ostatnie prace magisterskie z bibliotekoznawstwa napisane w łódzkiej Katedrze. Poczynając od roku akademickiego 1954/55, zniesiono dwustopniowość studiów uniwersyteckich i wprowadzono jednolite studia czteroletnie. Dotyczyło to również bibliotekoznawstwa. Świadoma tych zmian Helena Więckowska w marcu 1956 r. zgłosiła gotowość przyjęcia na studia czteroletnie 30 osób. W piśmie do Dziekana Wydziału Filologicznego podkreślała, iż taka liczba kandydatów uwzględnia jedynie minimalne potrzeby w zakresie bibliotekarstwa, zwłaszcza środowiska łódzkiego, gdzie obok BUŁ istnieje 10 bibliotek wyższych uczelni, sieć bibliotek powszechnych, związków zawodowych i powstająca sieć bibliotek fachowych. Funkcje kierownicze w tych bibliotekach powinni, jej zdaniem, pełnić specjaliści z ukończonymi studiami wyższymi. Pomimo argumentów o istnieniu stosownej bazy – lokal, księgozbiór ćwiczebny, fachowa kadra (4 osoby)⁸ i poparcia władz uczelni, Ministerstwo nie wydało zgody na rekrutację.

Już wcześniej, znając plany uczelni odnośnie do programów studiów czteroletnich, Helena Więckowska protestowała przeciwko nieumieszczeniu na Wydziale Filologicznym i Historycznym zajęć z zakresu bibliotekoznawstwa. Postulowała prowadzenie wykładu zatytułowanego *Elementy bibliotekoznawstwa*, którego treścią byłyby podstawy nauki o książce, bibliografii i bibliotekarstwie. Uzupełnieniem miały być ćwiczenia z katalogowania. Swój postulat kierowniczka Katedry uzasadniała względami naukowymi (filolog i historyk powinni znać metody pracy bibliograficznej, systemy klasyfikacyjne zbiorów bibliotecznych) i społecznymi (w rozwijających się bibliotekach potrzebna jest kadra przeszkolonych z zakresu bibliotekarstwa polonistów i historyków).

Rzeczowe argumenty nie trafiały jednak do przekonania władz. Katedra istniała, ale była „nieczynna dydaktycznie”. Próba podtrzymywania egzystencji Katedry stało się założone jeszcze w 1953 r., z inicjatywy

⁷ Pismo z dnia 5 marca 1954 do redakcji „Bibliotekarza”, Archiwum Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ.

⁸ Pismo z dnia 5 marca 1954 do Dziekanatu Wydziału Filologicznego UŁ, Archiwum Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ.

absolwentów, Koło Naukowe Bibliotekoznawstwa. Jego celem miało być „kształcenie młodej kadry i zaprawianie jej do zespołowych i indywidualnych prac badawczych w zakresie nauki o książce”. Podstawową formą działalności Koła były zebrania seminaryjne, na których członkowie wygłaszali referaty, recenzowali fachowe publikacje itp. Koło zrzeszało nie tylko absolwentów Katedry, ale też pracowników UŁ, BUŁ i innych bibliotek⁹.

H. Więckowska nie rezygnowała jednak z ponownego uruchomienia studiów bibliotekoznawczych, mimo odrzucania przez Ministerstwo kolejnych wniosków o wyrażenie zgody na rekrutację. Jedną z prób była zgłoszona w styczniu 1956 r. koncepcja uruchomienia specjalizacji bibliotekarskiej na III i IV, ewentualnie na IV i V roku, na Wydziale Filologicznym i/lub Filozoficzno-Historycznym UŁ. Program miałyby obejmować wykłady z: historii książki i bibliotek, bibliografii, bibliotekarstwa oraz ćwiczenia z bibliografii i bibliotekarstwa. Przewidywano też miesięczne praktyki po I i II roku oraz wycieczki do różnych instytucji książki. W uzasadnieniu wniosku ówczesna kierowniczka Katedry ponownie przypominała, iż w bibliotekach łódzkich brakuje wysoko kwalifikowanych specjalistów bibliotekarskich z ukończonymi studiami wyższymi, zwracała też uwagę, że w szkołach to właśnie poloniści i historycy są zazwyczaj opiekunami bibliotek szkolnych. Zapewniała, że UŁ posiada możliwości uruchomienia specjalizacji bibliotekarskiej już od jesieni 1956 r., gdyż zorganizowany przez J. Muszkowskiego Zakład Bibliotekoznawstwa dysponuje odpowiednią bazą i zapleczem kadrowym¹⁰. Niestety, podobnie jak wcześniejsze projekty i ten nie zyskał aprobaty władz.

Nową szansą na wznowienie działalności dydaktycznej Katedry okazało się Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego w sprawie eksternistycznych studiów II stopnia z dnia 14 lutego 1955¹¹. Na jego podstawie, po usilnych staraniach (od 1955 r.) profesor H. Więckowskiej, udało się uzyskać w Ministerstwie zezwolenie na uruchomienie Magisterskiego Dwuletniego Studium Eksternistycznego przeznaczonego w zasadzie dla pracujących w bibliotekach absolwentów trzyletnich studiów zawodowych. Na studia zgłosiło się ponad 100 chętnych, ale w dwóch rekrutacjach – 1956/57 i 1957/58 przyjęto jedynie 53 osoby. Do optymalnego zorganizowania procesu kształcenia na Dwuletnim Studium prof. Więckowska zaangażowała także pracowników BUŁ; m.in. Michał Kuna

⁹ H. Więckowska, *Pierwsza w Polsce...*, s. 128. Działalności Koła dotyczy też cała grupa dokumentów znajdujących się w Archiwum KBiIN.

¹⁰ Pismo z dnia 24 stycznia 1956 do Dziekana Wydziału Filologicznego UŁ. Archiwum KBiIN.

¹¹ „Monitor Polski” 1955, nr 17, poz. 177.

i Halina Werno podjęli pracę jako asystenci (na ½ etatu). Seminarium magisterskie prowadziła oczywiście prof. Więckowska. Spotkania odbywały się raz w miesiącu, poza tym zorganizowano dla magistrantów stałe konsultacje, chociaż, jak wspomina H. Werno, również okolicznościowo i doraźnie kierownik Katedry lub asystenci udzielali zgłaszającym się pomocy¹². Na wybór tematów prac magisterskich wpływ miały, rzecz jasna, zainteresowania naukowe promotora, chociaż, w miarę możliwości, łączone z sytuacją zawodową oraz możliwością dostępu do materiałów źródłowych i piśmiennictwa, w miejscu zamieszkania magistranta. Przeważały oczywiście tematy z zakresu historii bibliotek polskich i zagadnienia związane z terenem pracy słuchacza. Ostatecznie Studium ukończyło 35 osób, z czego troje kontynuowało pracę naukową dochodząc do stopni doktorskich, a także do habilitacji. Zakończenie działalności Studium nastąpiło w roku akademickim 1962/63.

W tym czasie, na początku lat 60., miało dojść do objęcia przez prof. Więckowską Katedry Bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Warszawskim. Oto prof. Birkenmajer, w przededniu odejścia na emeryturę, wystąpił do władz swojego Wydziału o podjęcie procedury, która miałaby doprowadzić do zatrudnienia prof. Więckowskiej na stanowisku kierownika warszawskiej Katedry. Powoływał się na wcześniejszą aprobatę w tej kwestii Rektora UW i Ministerstwa oraz wstępną zgodę samej zainteresowanej. Anna Sitarska, która w swoim wystąpieniu na sesji poświęconej prof. Więckowskiej tę sprawę oficjalnie ujawniła, przyznała jednocześnie, że nie znalazła wyjaśnienia, dlaczego do zatrudnienia prof. Więckowskiej na UW nie doszło¹³.

Kolejnym, po zakończeniu działalności Studium Eksternistycznego, projektem prof. Więckowskiej w zakresie rozwijania dydaktyki bibliotekoznawczej miało być utworzenie zaocznego 2-letniego studium przeznaczonego dla absolwentów szkół wyższych różnych kierunków niehumanistycznych, którzy pragnęliby pracować (lub już pracują) w bibliotekach specjalnych. Trudno powiedzieć, na jakim etapie były te plany i dlaczego nie doszło do ich realizacji¹⁴.

Na przełom lat 50. i 60. przypada też rozwój zainteresowań naukowych Heleny Więckowskiej problemami akademickiego kształcenia bibliotekarzy. Efektem jej licznych wyjazdów zagranicznych, w tym kilku-

¹² H. Werno, *Katedra Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego (1946–1961)*, „Roczniki Biblioteczne” 1961, s. 383–388; M. Kuna, *Katedra Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego znów dydaktycznie czynna*, „Przegląd Biblioteczny” 1956, z. 3, s. 366–368.

¹³ A. Sitarska, *Wspomnienie*, [w:] *Helena Więckowska...*, s. 117–122. Autorka cytuje dwa pisma Aleksandra Birkenmajera, które we wrześniu 1960 r. skierował on do Dziekana Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Warszawskiego.

¹⁴ Informację o takich planach znalazłam jedynie w artykule H. Werno, s. 388.

miesięcznego stypendium w USA, były referaty na forum IFLA, na krajowych zjazdach bibliotekarzy, artykuły w polskiej i zagranicznej prasie fachowej oraz książka poświęcona akademickiemu kształceniu bibliotekarzy w Stanach Zjednoczonych¹⁵.

Udało się natomiast prof. Więckowskiej zorganizować w 1963 r. seminarium doktoranckie. W prowadzonych co miesiąc spotkaniach seminaryjnych uczestniczyło ponad 30 osób z różnych typów bibliotek i różnych miast Polski. Na wybór tematów, w większym stopniu niż miało to miejsce w przypadku prac magisterskich, wpływ miały indywidualne zainteresowania doktorantów. Przeważała zdecydowanie problematyka historyczna, ale jednocześnie pod kierunkiem prof. Więckowskiej powstały prace dotyczące dokumentów życia społecznego, języków deskryptorowych czy modelu sieci bibliotek publicznych na wsi. Ze wspomnień byłych studentów¹⁶ oraz uczestników seminarium wynika, iż profesor była promotorem wymagającym, ale i niezwykle życzliwym, umiała zainteresować tematem i mobilizować do dalszej pracy. Oto jak wspomina seminarium prof. Janusz Dunin:

Na jej seminarium mogłem się przyjrzeć działaniom pedagogicznym. Wysłuchiwała ze spokojem wypowiedzi różnych kandydatów na doktorów. Wiadomo było, że większość z nich nigdy upragnionego stopnia nie uzyska. Kiedy my wysłuchiwaaliśmy znudzeni mniej udanych wypowiedzi, Pani Profesor potrafiła zawsze znaleźć w nich coś istotnego. W jej podsumowaniu każdy mógł dostrzec, co można by z wybranego tematu zrobić, zwykle niemrawa dyskusja nabierała sensu, okazywało się, że wystarczy nieco poprzestawiać akcenty, a rzecz staje się błyskotliwa i że warto kontynuować pracę¹⁷.

Ostatecznie w dorobku dydaktycznym profesor Więckowskiej znalazło się 47 prac magisterskich i 15 doktorskich, których była promotorem. Jej zasługą było także przeprowadzenie na Wydziale Filologicznym UŁ pięciu przewodów habilitacyjnych z zakresu bibliotekoznawstwa¹⁸.

¹⁵ H. Więckowska, *Uniwersyteckie szkolnictwo bibliotekarskie w Stanach Zjednoczonych: wrażenia z podróży naukowej w 1958 r.*, Łódź 1959. Wykaz wszystkich wystąpień i artykułów H. Więckowskiej z tego okresu patrz: *Helena Więckowska 1897–1984...*, s. 138–139.

¹⁶ M. Kuna, *Prof. dr Helena Więckowska. Wspomnienie o nauczycielu*, [w:] *Helena Więckowska...*, s. 75–86.

¹⁷ J. Dunin, *Moja Łódź pełna książek*, Łódź 2002, s. 100.

¹⁸ Obliczenia na podstawie *Spisów prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych na Uniwersytecie Łódzkim* opracowanych przez H. Tadeusiewicz. Oto nazwiska osób, które uzyskała doktoraty pod kierunkiem prof. H. Więckowskiej: Edward Chełstowski, Maria Dembowska, Aldona Gawecka, Leon Łoś, Jerzy Maj, Alina Misiowa, Irena Morsztynkiewicz, Witold Nowodworski, Teresa Ostrowska, Józef Robowski, Barbara Sordylowa, Małgorzata Stolzman, Helena Szwejkowska, Irena Treichel, Konrad Zawadzki.

Ostatnim, ważnym i zrealizowanym, dydaktycznym projektem prof. Więckowskiej było przygotowanie w 1968 r. programu Międzywydziałowego Dwuletniego Studium Bibliotekoznawstwa dla studentów III i IV roku studiów na wszystkich kierunkach UŁ. W programie znalazła się siatka godzin, plan zajęć, zaplanowano też obsadę kadrową. Program został przyjęty przez Radę Wydziału Filologicznego, Senat UŁ i w końcu zatwierdzony przez Ministerstwo. Studium rozpoczęło działalność w roku akademickim 1969/70 już pod kierunkiem nowego kierownika Katedry – doc. dr Bolesława Świdarskiego¹⁹.

Studium, aczkolwiek różnie oceniane, egzystowało blisko 7 lat, a jego bezpośrednim „następcą” były już pełne, czteroletnie początkowo, studia magisterskie zainaugurowane w roku akademickim 1975/76 i po kolejnych reformach programowych i strukturalnych kontynuowane do dzisiaj. Na kształt tych studiów również wywarła wpływ prof. Więckowska, już nie jako kierownik Katedry, ale jako przewodnicząca Zespołu Dydaktycznego w zakresie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Ministerstwa Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki, który to Zespół przygotował na początku lat 70. nowe programy studiów bibliotekoznawczych dla uczelni polskich.

82

Na zakończenie trzeba zadać pytanie: jak można ocenić szesnastoletnie kierowanie łódzką Katedrą przez prof. Helenę Więckowską? Z pewnością na efektach jej dokonań w największym stopniu zaważyły uwarunkowania zewnętrzne, czyli sytuacja społeczno-kulturalna i ówczesne tendencje w zakresie polityki naukowej w naszym kraju. Objęcie przez H. Więckowską kierownictwa Katedry przypadło na lata trudne dla Uniwersytetu, a szczególnie dla humanistyki. Zmniejszała się liczba studentów (w połowie lat 50. do około 1500), zlikwidowano m.in. takie kierunki humanistyczne, jak: filozofia, historia sztuki, socjologia, etnografia²⁰. Dodatkowo na obniżenie poziomu życia kulturalnego i naukowego Łodzi wpływ miał, rozpoczęty w końcu lat 40., exodus ludzi i instytucji nauki i kultury do Warszawy. W tej sytuacji utrzymanie ciągłości studiów bibliotekoznawczych, które tradycji akademickich nie miały, było, pomimo intensywnych starań prof. Więckowskiej, raczej niemożliwe, zwłaszcza że uruchomiono takie studia na Uniwersytecie Warszawskim. Pozostaje natomiast pytaniem otwartym, czy gdy w latach 1956–1962, wskutek „odwilży” popaździernikowej, nastąpiło wyraźne odrodzenie naszego Uniwersytetu, nie można było wówczas uzyskać zgody na ponowne uruchomienie studiów magisterskich w zakresie bibliotekoznawstwa? „Po-

¹⁹ H. Więckowska, *Pierwsza w Polsce...*, s. 131.

²⁰ W. Puś, *Subiektywny przegląd. Dzieje Uniwersytetu Łódzkiego*, „Kronika. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego” 2005, wydanie specjalne, s. 4–6.

wróciły” wszak na uczelnię filozofia, socjologia, etnografia, a na Uniwersytecie Wrocławskim otwarto, najpierw zaoczne (1956), a potem stacjonarne (1957) studia bibliotekoznawcze. Profesor Więckowska występowała w tym okresie o zgodę na utworzenie specjalizacji bibliotekarskiej, o studia eksternistyczne i seminarium doktorskie, ale nie odnaleziono w Archiwum Katedry żadnych, pochodzących z tego okresu, dokumentów zawierających wnioski o utworzenie pełnych studiów magisterskich. Niewykluczone, iż kierowniczka Katedry zdawała sobie sprawę, że w ówczesnej sytuacji braku bazy lokalowej, pomocy naukowych i kadry nie jest to możliwe i, że zachowując jednak pewną ciągłość działalności dydaktycznej, odtworzenie studiów należy odłożyć w czasie. Przygotowywała zresztą do tego, stwarzając pracującym bibliotekarzom warunki do podnoszenia kwalifikacji, zdobywania stopni naukowych, a poprzez własne badania i publikacje budując podstawy naukowe nowej dyscypliny. W ponownym (1975/76) uruchomieniu na UŁ studiów bibliotekoznawczych miała Helena Więckowska także swój pośredni udział.

Helena Więckowska as the head of the Chair of Library Science of the University of Łódź (1953–1969)

83

Summary

Helena Więckowska took charge of the Chair of Library Science of the University of Łódź in February 1953, after the death of professor Jan Muszkowski. Unfortunately, due to the negative decision of the Ministry (1954), she didn't manage to maintain the continuity of the library science studies that had existed since 1945. On the other hand, she managed to create in the 1960s the extramural studies and Ph. D. seminar. Before her retirement (1969) professor Więckowska received the authorities' agreement to open Two-year Interdepartmental Library Science Study. The head of the Chair and Study became doc. dr hab. Bolesław Świdorski.

Profesor Helena Więckowska (1897–1984) była z pewnością jedną z najbardziej znaczących postaci w polskim bibliotekarstwie, w okresie powojennym. Wniosła także istotny wkład w rozwój polskiej bibliologii i wydatnie przyczyniła się do ukształtowania systemu akademickiego kształcenia bibliotekarzy. Bibliografia Jej dorobku naukowego liczy 221 pozycji. Są w nim rozprawy, artykuły, recenzje, hasła w słownikach i encyklopediach. Jest to również dorobek zróżnicowany tematycznie, co potwierdza trafność określenia „bibliolog praktyk”, użytego wobec dokonań Profesor Więckowskiej przez Krzysztofa Migonia.

Ze wstępu Jadwigi Koniecznej

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63, faks (42) 665 58 62

ISBN 978-83-7969-615-4

9 788379 696154